

№1: ОБЩЕСТВЕНА ЗНАЧИМОСТ НА ТРУДА - ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ ИЗМЕРЕНИЯ

Трудът е дейност присъща само и единствено на човека, която е целенасочена и съзнателна. Това е дейност, чрез която се произвеждат материални и духовни продукти, задоволяващи определени потребности. Трудът се определя като основа за общественото производство. Социалните измерения са свързани с това, че трудът за хората е не само начин за получаване на доходи, но е и детерминанта на социална идентичност и на социален статус. Социалната значимост на труда го превръща в индикатор на отношението на обществото към човека и на човека към обществото. Характерът на тази зависимост отрежда приоритетно място на труда в икономическата активност на обществото. По тази причина трудът в съвременния свят се разбира и оценява като обществена значимост и потребност. До тези представи се стига обаче след вековни социални промени. Днес трудът е обществена необходимост.

№ 2: ОСНОВНИ ЕТАПИ В ИСТОРИЧЕСКОТО УТВЪРЖДАВАНЕ НА ВЪЗГЛЕДИТЕ ЗА ТРУДА

Съществуват 3 етапа в историческото утвърждаване на възгледите за труда и това са:

1. етапът на античния аристократизъм;
2. етапът на средновековните църковни догми;
3. етапът на протестанското начало и новото разбиране за труда.

Античният аристократизъм – най-ярък представител Аристотел - разглежда труда като работа по принуда с цел осигуряване на човешкото съществуване. Свободният гражданин е изпълнявал такава дейност, каквато той сам си избирал, която изпълнявал както сам си пожелавал и която му носела собствено удовлетворение и развитие, т.е. принудителният труд се отхвърлял и отричал като достойствие на свободния човек. Т.е. работата на свободния човек се разбирала като творческо занимание и саморазвитие. Земеделския труд, труда на механика и търговеца са били презирани и отреждани за робите, а свободната творческа дейност е била привилегия на свободния човек, на гражданина.

Средновековните църковни догми – според тях трудът се е представял като имитация на божественото сътворение на света. Но тъй като тази интерпретация носела опасни социални послания и от нея нарязвали бунтове сред обществото, църквата възприела социално ориентирани схващания за ролята и значението на труда при формиране на човешките добродетели в духа на християнските догми- смирение и послушание. Според църквата всяко човешко дело има два аспекта - единият разглежда труда като социална функция, а другия като лично удоволствие. И на двете човешки функции се отрежда ролята да "служат на общото благо", доставяйки лично удоволствие на тези, които ги осъществяват.

Протестанството започва да формира нов възглед за труда в контекста на своето учение. Това става, когато протестантската църква започва да търси ролята на работата в живота на отделния човек и в обществото като цяло. При протестанството честният и всеотдаен труд престава да се третира като наказание, а се превръща в духовно призвание и задължение. Индустриализацията е формирала ново разбиране за труда като основен източник на печалба и като основен фактор на производството. Човекът започва да се третира като работещо същество с огромен производителен потенциал и възможности да борави с различни съоръжения и машини и др. Индустриалната епоха превръща труда в основна характеристика на човешкия живот . Работата започва да се определя от работното място, от трудовия пост, а животът на човека и неговия просперитет започват да се свързват с работата и работното място. Икономическата активност ражда икономическия, рационалния човек и създава нови ценности в нов тип общество.

№ 3: ОСНОВНИ НЕПРЕХОДНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ТРУДА КАТО ЧОВЕШКА ДЕЙНОСТ

Съществуват няколко непреходни характеристики на труда:

1. Трудът е целенасочена, осъзната осмислена и рационална човешка дейност, достояние единствено на човека, присъща само и единствено на човешкия род. По този начин трудът не само отличава човека от животните, но го поставя и в доминираща роля;

2. Възникването на труда се свързва с разделението на труда, което възниква още при формирането на човешкото общество. Този процес ражда и друг тип механизми за удовлетворяването на човешките потребности.

3. Пазарният обем провокира двустранно взаимодействие между човешките потребности и стоковото производство, т.е. разрастването на човешките потребности води до развитие на стоковото производство, а разрастването на производството индуцира нови и нови потребности.

4. Трудът е дейност, предназначена за другите, т.е. с труда се произвеждат материални и духовни блага за удовлетворяване потребностите на другите чрез механизмите на стоковата размяна. Това е функцията на труда да се определя в стоки.

5. Трудът е специализирана дейност, свързана с изпълнението на конкретни трудови функции и операции по създаването на продукти и услуги на пазара. Това се свързва с определени изисквания и условия за участие в трудовата дейност - работникът трябва да притежава конкретни знания и умения.

6. Трудът е технологизирана, инструментална дейност, която протича по определена технология и организация, при използването на съответстващи на технологията средства на труда.

7. В процеса на труда се "потребява" специфична човешка способност - работна сила, която предполага физическа и интелектуална пригодност за полагане на труд и се свързва със съвкупността от общи и професионални знания, умения и опит.

8. Трудът е съвместна и организирана човешка дейност. Организационната система на труда има две основни измерения: производствено-технологично и социално измерение.

- Производствено-технологичното измерение на организационната система разкрива степента на ефективно използване на човешкия ресурс и неговата активна роля при използването на другите производствени фактори.

- Социалното измерение на организационната система на труда разкрива обществените отношения, които възникват по повод на използването на труда и неговата обществена оценка, която той получава в процеса на пазарния обмен. Изводът, който можем да направим е, че трудът има двустранна природа и значение. От една страна трудът се проявява, като конкретна човешка дейност, с конкретно съдържание, характер и индивидуална значимост. От друга страна трудът се проявява като социално обусловена, социално организирана и социално значима дейност на хората.

№ 4: СЪВРЕМЕННИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ТРУДОВАТА ДЕЙНОСТ. ТЕХНИКО-ТЕХНОЛОГИЧНИЯТ ПРОЦЕС И ПРОМЕНЕТЕ В ТРУДА И НЕГОВОТО СЪДЪРЖАНИЕ

Няколко групи фактори трайно и интензивно променят труда, а това са :

- технологичният прогрес и промяна;
- социалното развитие и социалната промяна;
- интернационализацията на капитала и глобализацията на икономиката.

1. Технологичният прогрес оказва всеотранно, пряко и косвено влияние върху съдържанието на труда и неговата организация. Това влияние се изразява със следните ефекти:

- Нарастват и възникват нови социални потребности, като за тяхното удовлетворяване се разширяват и променят производствените възможности, т.е. възникват нови производства и нов тип технологии.

- Настъпват дълбоки, сложни и противоречиви промени в съдържанието и характера на труда. На етапа на механизация трудовите физически усилия се редуцират като се засилват аналитико - оценъчните функции при изпълнение на трудовите дейности. На

етапа на автоматизация трудовите функции се свеждат до наблюдение, контрол и оперативно управление на производствения процес. На етапа на високите информационни технологии трудовите функции се обогатяват и усложняват.

2. Процесите на автоматизация и високите технологии правят излишен ниско квалифицирания труд от сферата на обслужването, спомагателните и основните производствени процеси.

3. Техничко-технологичната експанзия поставя все по-нови образователни и квалификационни изисквания към хората на труда, т.е. важна става професионалната подготовка.

4. Не трябва да се пренебрегват и неизбежните противоречия и последици от технологичната промяна. Такова противоречие е изискването за високо образование и квалификация и нейното непрекъснато поддържане.

5. Съвременното високо технологично производство доведе и до силна поляризация в разделението на труда.

6. Техничко-технологичният прогрес реструктурира организационните форми и организационните мащаби на труда като съвместна трудова дейност. От една страна е налице организационно реструктуриране на националните икономики, а от друга страна е налице организационна промяна на вътрешнофирмените организационни структури и механизми. Такива промени са:

- Децентрализиране, демонополизация, комерсиализация на отделни дейности с цел тяхното организационно обособяване в отделни пазарни субекти. Появяват се много малки и средни фирми.

- На място на индустриалния тип предприятия с цехова структура на работните места се появяват първите безлюдни "заводи на бъдещето" в преработващата индустрия на развитите страни.

- Работното място придобива не само ново съдържание, но и друг тип производствено-организационен дизайн.

- Информационното общуване се превръща в своеобразна форма на съвместна трудова дейност, в стил на работа и управление.

- Преодолява се традиционната йерархична структура на управление и се преминава към хоризонтално структуриране на управлението на производствените единици с подчертана автономност и екипност на управлението.

№ 5: СЪВРЕМЕННИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ТРУДА: ТРУДЪТ, СОЦИАЛНАТА ПРОМЯНА, СОЦИАЛНИТЕ ПРЕДИЗВИНАТЕЛСТВА И СОЦИАЛНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ

Един от факторите оказали трайна и интензивна промяна на труда, е социалното развитие и социалната промяна. Измеренията на този фактор се проявяват във:

1. Разрастване на мащабите на трудовата дейност, което се свързва с това, че не съществува човешка дейност, която да не е обект и предмет на труда.

2. Социалното съзряване на обществените отношения преодолява социалната съпротива и сменя социалните бариери пред технико-технологичният прогрес. Техническият прогрес винаги е имал двойствен характер - от една страна се е свързал с идеите за растежа и качеството на живот, а от друга се свързва с реструктурирането на труда и с безработицата. Този проблем е преодолян със създаването на нова заетост.

3. Трудът е източник на доходи за населението.

4. Трудът се утвърждава в основна ценност на човешката цивилизация. Той се разглежда не само като източник на доходи за човешкото съществуване, но и като сфера на социална идентичност и социална принадлежност.

5. Формира се ново обществено отношение и признание на труда, който е конституционно право на гражданите. Правото на труд пряко кореспондира със свободата на избор на социален статус, на професия и работно място.

6. Трудът е източник на специфичен социален статус, който произтича от релацията – заетост – доходи – социални гаранции – професионална и социална реализация.

7. Под въздействието на динамиката в технологичното и икономическото развитие настъпват и дълбоки промени в статуса на хората на труда. За поддържането на статуса трябва да се поддържа и повишава професионалната квалификация. Смяната на професията чрез преквалификация с цел адаптиране към потребностите на пазара на труда, движението на работната сила с цел устройване на работа в друго населено място, се превръщат в обществено необходими стратегии на трудово поведение.

8. Съвременният труд под въздействие на технико-технологичните и организационните фактори е високо производителен, а това довежда до коренна промяна на структурата на заетост и структурата на производствените разходи.

9. Интернационализацията на капитала и глобализацията на икономиката, съчетани със съвременните информационни технологии провокират непознати явления и процеси в труда.

№ 6: ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ - СЪЩНОСТ, ПРОЯВЛЕНИЕ, КАЧЕСТВЕНА ИДЕНТИЧНОСТ

Човешкият ресурс представлява функционираща работна сила, с която се произвеждат стоки и услуги за пазара. Работната сила от своя страна включва няколко компонента като: природни дадености на индивида, социалния опит, придобитите знания и умения и професионалния опит. Човешкият ресурс се определя и с професионалната годност и способност. Той е качество, свойство на човека, което се предметява в стоки и услуги при използването на материално-веществени фактори. Затова чрез оценката на стоките се получава и оценката на труда, на професионалните качества на работниците.

Днес не се разчита само на природните човешки дадености, но и на придобитата професионална подготовка, степента на квалификация и професионална компетентност, които формират и идентифицират качеството на човешкия ресурс. Разликата между професията и специалността е свързана със знанията и уменията, които са необходими за полагането на конкретна по съдържание трудова дейност. При професията тези знания и умения са по-широки по обхват, а специалността се свързва с по-тясно специализирано направление на професионална подготовка. Квалификацията разкрива степента на усвояване на съответна професия. Днес професионалната квалификация се разглежда като производствена необходимост. Нейното формиране и поддържане е силно инвестиционен процес. Практически "производството" на човешки ресурси е най-скъпо струващия производствен фактор. Това е така, защото професионалната квалификация кореспондира с определено равнище на образуването, защото тя се превръща в един непрекъснат процес, който съпътства целия трудов живот на индивида. Това е така, защото формирането и поддържането на професионалната квалификация се реализира с разнообразни организационни форми и механизми. Друг аргумент за това, че квалификацията е инвестиционен процес е това, че формирането на човешкия ресурс акумулира значими финансови инвестиции.

Извод: Човешкият ресурс се идентифицира с: Професионалната подготовка, степента на квалификацията и професионалната компетентност, която се определя като трайно усвоени знания и умения.

№ 7: ИЗТОЧНИЦИ НА ЧОВЕШКИ РЕСУРСИ И ОСНОВНИ СОЦИОДЕМОГРАФСКИ ГРУПИ

Човешкият ресурс представлява функционираща работна сила, с която се произвеждат стоки и услуги за пазара. Работната сила като специфичен производствен ресурс е неотделима от човека. Тя е притежание на индивида, което обстоятелство предопределя населението на една страна в иманентна форма, в непосредствен източник на работна сила, т.е. населението е източник на човешки ресурси. Отправно начало в изследването на този проблем се съдържа в теорията за жизнения цикъл на населението, който включва фазите на детство, младост, зрялост и старост. На фаза детство всеки индивид израства и укрепва своите физически и умствени способности. През този период полагането на труд се оценява от обществото като вредно и опасно, застрашаващо здравния статус на индивида. Фазите на младост и зрялост е периодът на разцвет на